

ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор науково-педагогічної роботи
Запорізького національного університету
Ю.О. Каганов

ВИТЯГ
з протоколу фахового семінару кафедри конституційного та
адміністративного права Запорізького національного університету
від 24.12.2025 р. № 05

Присутні: д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Запорізького національного університету Т.О. Коломоець, д.ю.н, професор, професор кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету Є.В. Курінний, д.ю.н., професор, професор кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету Н.В. Верлос, д.ю.н., доцент, професор кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету А.А. Шарая, д.ю.н., професор, професор кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету С.М. Кушнір, доктор філософії у галузі права (PhD), доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету М.В. Титаренко, здобувач кафедри конституційного та адміністративного права М.А. Терела.

Головуючий: д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету В.К. Колпаков.

Секретар: доктор філософії у галузі права (PhD), старший викладач кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету Д.С. Євтушенко.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: обговорення основних наукових результатів дисертації Терели Максима Анатолійовича «Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право», для їх апробації та оцінки їх новизни, теоретичного та практичного значення.

СЛУХАЛИ: здобувач Терела М.А. про результати виконаного наукового дослідження.

Здобувач стисло навів основні наукові положення та теоретичні висновки, що стосуються дослідження розвитку цифрової політики держави з урахуванням адміністративно-правового аспекту. У подальшому доповідач акцентував увагу присутніх на отриманих ним результатах аналізу теоретичних та практичних аспектів адміністративно-правового регулювання цифрової політики держави в умовах сучасних державотворчих та глобальних змін, основних результатах дослідження адміністративно-правового регулювання цифрової політики держави, сучасного стану та перспективних напрямків вдосконалення цифрової політики держави в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

У продовженні здобувач акцентував увагу на результатах досліджень щодо можливих шляхів впровадження досвіду Європейського Союзу при вдосконаленні цифрової політики України та розробці нових теоретичних та нормативних підходів у визначенні досліджуваної цифрової політики.

Доповідачем продемонстровано результати аналізу генези формування цифрової політики держави в контексті глобального розвитку та технологічних етапів, що впливає на ступінь та стан адміністративно-правового забезпечення досліджуваного об'єкту через реалізацію відповідних інструментів та механізмів, які комплексно дозволяють досягати цілей та завдань цифровізації в тому числі через нормативне та інституційне забезпечення. Охарактеризовано нормативно-правове забезпечення цифрової політики держави, в результаті аналізу якого зазначено, що сукупність відповідних нормативно-правових актів регулюють не лише напрями формування цілей та завдань відповідної галузевої політики, а й включають норми, які регулюють обіг, використання інформації; використання технічних та технологічних рішень по впровадженню цифровізаційних процесів. Охарактеризовано інституційну основу реалізації державної політики у сфері цифровізації та проаналізовано її систему.

Автором запропоновано основні напрями у сфері цифрових трансформацій для України з урахуванням обставин зовнішньої та внутрішньої політики.

Завершивши доповідь, здобувач відповів на **запитання учасників фахового семінару.**

Колпаков В.К., д.ю.н., професор: Які основні напрями цифрового розвитку України Ви вважаєте необхідним для стратегічного розвитку сучасної демократичної держави як учасника міжнародних відносин?

Терела М.А., здобувач: Дякую за запитання. Слід визнати, що політика ізоляції в сучасних умовах розвитку геополітичного простору не сприятиме повноцінному розвитку України. Тому, основними напрямами вдосконалення у сфері цифрових трансформацій для України визнати: необхідність стратегічного планування цифрової політики України як частини європейського політичного простору зі збереженням власної ідентичності та технологічної незалежності шляхом прийняття нового стратегічного документу; нормативне забезпечення дієвої сучасної цифрової політики в Україні з урахування європейського досвіду; вдосконалення інфраструктурного (технологічного) підґрунтя впровадження

необхідних змін в цифровому просторі; розвиток цифрового урядування на місцевому рівні через впровадження необхідних інструментів у діяльність органів місцевого самоврядування; розуміння прав людини та громадянина як основного критерію, дотримання якого є обов'язковим при впровадженні цифровізаційних змін.

Сукупне врахування зазначених напрямів розвитку суттєво вплине на результати цифрового розвитку. Дякую.

Верлос Н.В., д.ю.н., професор: Охарактеризуйте, будь ласка, ознаки цифрової політики держави як правового явища.

Терела М.А., здобувач: Дякую за запитання. До ознак цифрової політики слід відносити:

- публічність, що означає основне призначення такої політики у «обслуговуванні», опосередковуванні інтересів не лише держави, а й інших учасників суспільних відносин;
- упорядкованість, законодавча визначеність, тобто наявність нормативної основи та визначеного кола учасників суспільних відносин, діяльність яких спрямована на досягнення конкретних результатів;
- кількісні та якісні вираження очікувань впровадження цифрової політики, які відображені у стратегічних, програмних документах суб'єктів владних повноважень;
- наявність елементів соціогуманітарної та економічної, інформаційної політик;
- розмежування технічної та концептуальної складових державної політики;
- обумовленість розвитком світового порядку, що робить її елементом глобалізаційного процесу, особливості якого необхідно враховувати при формуванні внутрішньої політики держав.

Зазначені ознаки дозволяють повноцінно врахувати всі особливості реалізації цифрової політики та визначити її роль у прогресивному розвитку держави. Більше того, перелічені ознаки враховують адміністративно-правовий аспект. Дякую.

Курінний Є.В., д.ю.н., професор: Які специфічні риси глобальної (міжнародної) цифрової політики, що впливають на формування цифрової політики України, Ви можете визначити?

Терела М.А., здобувач: Дякую за запитання. До основних специфічних ознак глобальної політики, які визначають пріоритетні напрями розвитку цифрової політики України, варто відносити посилення ролі міжнародних організацій як суб'єктів узгодженої волі зацікавлених учасників таких організацій; відсутність чітко визначеного нормативного механізму на початкових стадіях формування основних напрямів розвитку цифрової політики, що завершується формалізацією намірів взаємодії та визначення ключових ролей

учасників конвенційним шляхом або шляхом багатосторонніх угод; високий ступінь залежності міжнародної цифрової політики від розвитку національних (внутрішньодержавних) процесів, політичної кон'юнктури, рівня соціального та економічного благополуччя населення держав-учасників міжнародних цифрових відносин; посилення ролі неурядових організацій у питаннях регулювання тих аспектів, які не мають належного нормативного забезпечення.

Усі перелічені особливості в тій чи іншій мірі безпосередньо визначають напрями формування цифрової політики держави.

Фактично, слід визнати, що світовий геополітичний порядок залишається розділеним у підході до формування власних цифровізаційних політик на політики демократичного типу та політики авторитарного типу, що вказує на тенденції формування внутрішньодержавних політичних систем. Дякую.

Титаренко М.В., доктор філософії у галузі права (PhD): Як Ви розумієте значення цифровізації у процесі реалізації цифрової політики держави?

Терела М.А., здобувач: Дякую за запитання. Нами пропонується розуміння цифровізації як наряду державної політики. Під таким напрямом запропоновано розуміти стратегічно передбачений комплекс заходів по впровадженню в суспільні відносини диджиталізаційних процесів та інструментів, створенню цифрової інфраструктури, побудови нового комунікаційного середовища на основі цифрової інформації для досягнення кінцевої мети – цифровізації суспільного життя.

Разом з тим цифровізацією державної політики слід вважати процес впровадження цифровізаційних процесів за умов наявності створеної цифрової інфраструктури, належного рівня цифрових знань публічних суб'єктів, наявності цифрового простору та цифрових інструментів тощо, а впровадженням цифровізаційних процесів в публічну політику слід розуміти діяльність, що є наслідком реалізації процесу загальної цифровізації та диджиталізації, та наслідком цифровізації державної політики.

Диференціація зазначених підходів впливає на процес дослідження уповноважених суб'єктів формування та реалізації державної політики у досліджуваній сфері відносин та їх повноважень, що в свою чергу безпосередньо впливає на реалізацію такої державної політики. Дякую.

ВИСТУПИЛИ: науковий керівник здобувача д.ю.н., професор Коломоєць Т.О., а також д.ю.н., професор Верлос Н.В., д.ю.н., професор Курінний Є.В., д.ю.н., професор Кушнір С.М., доктор філософії у галузі права (PhD) М.В. Титаренко.

Після відповідей на запитання учасників фахового семінару було озвучено **висновок наукового керівника доктора юридичних наук, професора Коломоєць Т.О.**, з оцінкою роботи здобувача у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

Науковий керівник здобувача Коломоєць Т.О. вказала на те, що здобувач

повною мірою опанував освітню складову освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня складова індивідуального плану роботи здобувача виконувалась вчасно та із досягненням високих результатів вивчення навчальних дисциплін, із активною участю здобувача у внутрішній академічній мобільності, одержання знань у неформальній освіті, із поєднанням навчання в аспірантурі. Як наслідок, Терела М.А. здобув теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових, новаційних ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, достатньою мірою оволодів методологією наукової та педагогічної діяльності, що підтверджується проведенням ним власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Неухильно дотримуючись високих стандартів академічної та професійної доброчесності, здобувачем опрацьовано значну кількість наукових, аналітичних, нормативно-правових та інших джерел, які стосуються теми дисертаційного дослідження.

Науковий керівник особливо відзначила активність та цілеспрямованість здобувача. Здобувач яскраво та послідовно демонстрував прагнення до вироблення орієнтованих на практичне застосування в умовах сучасних реалій теоретичних концепцій та прикладних законодавчих рішень, підкріплених належним науковим обґрунтуванням. Зміст дисертації відображає здійснення здобувачем критичного переосмислення наявних та створення нових цілісних знань. У процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи, дослухаючись до загальних настанов наукового керівника, здобувач виявив високий ступінь самостійності під час започаткування, планування, реалізації та коригування процесу наукового дослідження. Активним було залучення здобувача до виконання науково-дослідних завдань у рамках планів діяльності Навчально-наукової лабораторії дослідження проблем службового права НАПрН України, яка функціонує на базі Запорізького національного університету, до виконання комплексних наукових досліджень, які виконуються на кафедрі конституційного та адміністративного права, а саме: «Організаційно-правові механізми забезпечення відбудови повоєнної України в умовах інтеграції до Європейського Союзу» (номер державної реєстрації: 0123U001864).

За результатом виконання дисертаційної роботи є всі підстави вважати, що наукова робота є одним із перших у вітчизняній юридичній науці досліджень теоретичних та прикладних основ адміністративно-правового регулювання формування та реалізації цифрової політики держави з урахуванням сучасних викликів, а наукові узагальнення і висновки в результаті проведеного дослідження є актуальними та вагомими для сучасної науки адміністративного права та характеризуються науковою новизною.

Зважаючи на вищевикладене, науковий керівник здобувача д.ю.н., професор Коломоєць Т.О. вважає, що наукова кваліфікація Терели М.А. відповідає вимогам, що пред'являються до здобувача ступеня доктора філософії, а дисертація «Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект» може бути рекомендована до прийняття до розгляду спеціалізованою

вченою радою.

Долучившись до обговорення основних наукових результатів дисертації, д.ю.н., професор, професор кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету **Верлос Н.В.** відзначила, що здобувачу вдалося досягти поставленої мети у дослідженні – формування нового наукового підходу до визначення значення та меж цифрової політики держави як елементу предмета адміністративного права та формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій і пропозицій теоретичного та практичного характеру, які сприяють ефективному впровадженню необхідних змін у сучасну публічну політику України. Крім того, на окрему увагу заслуговує обрана методологічна база дослідження, що дозволила ефективно досягти зазначену мету. Попри актуальність та посилений інтерес до запропонованої теми, відсутність достатньої кількості наукових напрацювань у відповідному напрямку та наявна наукова проблематика вдосконалення цифрової політики України потребує подальших наукових пошуків.

Висловлюючи свою позицію щодо наукового рівня дисертації, д.ю.н., професор, професор кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету **Кушнір С.М.** зазначив, що дисертаційна робота Терели М.А. характеризується класичним академічним підходом до розгляду питань, винесених в якості розділів та підрозділів дисертації. Структура роботи є логічною. Автор коректно полемізує, коректно критикує, наводить власні аргументи на підтвердження чи спростування тієї чи іншої позиції. Достатньо виваженим є підхід у формуванні власних позицій та визначень, які лише доповнюють сучасну науку адміністративного права.

Позитивними характеристиками наукового дослідження здобувача, що дістали схвальний відгук д.ю.н, професора, професора кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету **Курінного Є.В.**, є належним чином здійснена структурованість дисертації, яка забезпечує послідовне ґрунтовне дослідження адміністративно-правових аспектів цифрової політики держави. Здобувачем було досліджено теоретико-правові підходи до розуміння концептуального значення цифрової політики в сучасному світі; проаналізовано генезу формування категорії цифрової політики; запропоновано авторський підхід до визначення сутності правової категорії «цифрова політика» в сучасному світі з урахуванням актуальних змін суспільно-політичного життя; з'ясовано значення та наслідки впливу глобальної цифровізації як одного з пріоритетних напрямів розвитку держави; проаналізовано стан нормативно-правового забезпечення формування та реалізації цифрової політики України; досліджено систему суб'єктів, що впливають на формування та реалізацію цифрової політики держави; розкрито особливості впливу зарубіжного досвіду на формування та реалізацію цифрової політики України; проаналізовано досвід Європейського Союзу у процесі нормативного закріплення основ цифрової політики; визначено та обґрунтовано можливі шляхи вдосконалення цифрової політики України з урахуванням ризиків та викликів сучасності.

Висновки здобувача характеризуються новизною та унікальністю, а також

авторським підходом.

Крім того, Курінний Є.В. звернув увагу на наявність підтверджень достатньої апробації результатів досліджень здобувача, а саме 12 опублікованих наукових праць, серед яких: 6 наукових статей та 5 тез доповідей на наукових, науково-практичних конференціях, 1 розділ у колективній монографії, які й оприлюднюють для широкого загалу результати наукового пошуку Терели М.А.

УХВАЛИЛИ:

1. Визнати, що результати дисертації Терели Максима Анатолійовича «Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»), мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

2. Рекомендувати рецензентам д.ю.н, професору Є.В. Курінному, доктору філософії (PhD) у галузі права М.В. Титаренко під час проведення попередньої експертизи результатів дисертації Терели Максима Анатолійовича «Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»), взяти до уваги підсумки цього фахового семінару.

Головуючий:

д.ю.н., професор,
завідувач кафедри конституційного
та адміністративного права
Запорізького національного університету

Валерій КОЛПАКОВ

Секретар:

доктор філософії у галузі права (PhD),
старший викладач кафедри
конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету

Дар'я ЄВТУШЕНКО

ВИСНОВОК ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Терели Максима Анатолійовича

«Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»)

Дисертація Терели Максима Анатолійовича «Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») виконана у Запорізькому національному університеті. Тема дисертації затверджена на засіданні науково-технічної ради Запорізького національного університету (протокол № 09 від 19 травня 2022 року).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Терели Максима Анатолійовича «Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект» Вченою радою Запорізького національного університету визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі юридичного факультету Запорізького національного університету та призначено двох рецензентів:

- 1) професора кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету, доктора юридичних наук, професора Є.В. Курінного;
- 2) доцента кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету, доктора філософії (PhD) у галузі права М.В. Титаренко.

1. Ступінь актуальності теми дисертації

Здобувачем вмотивовано обґрунтовано актуальність та важливість наукового опрацювання питань, що є предметом його дослідження, висвітлюючи зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями у відповідній галузі знань шляхом критичного аналізу з визначенням сутності наукової проблеми та завдання. Зокрема, здобувач звертає увагу на таке.

Актуальність теми дослідження визначається початком нового десятиліття, протягом якого Європа увійшла в нову еру цифрового розвитку, утвердивши та прийнявши політичну програму «Цифрова Європа», яка заклала унікальні основи сучасного підходу до впровадження цифрових технологій у публічний та приватний сектори. В свою чергу вагомим досягненням України у процесі підвищення рівня технологічного та цифрового розвитку держави є приєднання до програми «Цифрової Європи» у 2022 році, що фактично стало новим етапом національної трансформації та визначення європейського курсу розвитку цифрової політики та загальної «цифровізації», яка є невід'ємним елементом системи суспільних відносин та умовою функціонування сучасної держави та суспільства. Таким чином, цифрова політика є новим

концептуальним вектором розвитку сучасної держави, її ціннісним орієнтиром та основою системи правопорядку.

Цифрові технології стали невід'ємною складовою повсякденного життя громадян, бізнесу, державного управління та адміністрування, що безпосередньо стало додатковою причиною формування надійної та ефективної цифрової інфраструктури та цифрової політики, в процесі реалізації якої гарантованим є дотримання прав і свобод громадян, врахування інтересів бізнесу і держави, а також виконання вимог безпеки і технологічного розвитку інформаційного суспільства. Відтак, цифрова політика постає як новий соціально-правовий феномен, що покликаний сформувати надійну та ефективну нормативну, інституційну, технологічну, соціально-економічну систему заходів та напрямів розвитку для максимального впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена: по-перше, потребою у сутнісному перегляді поточного нормативно-правового регулювання сфери цифрової політики держави з урахуванням процесів євроінтеграції України; по-друге, необхідністю у формуванні нових підходів теоретичного розуміння ролі та впливу цифрової політики як комплексного складного явища перш за все на управлінські процеси, а також інші сфери суспільних відносин; по-третє, потребою врахування впливу новітніх інформаційних технологій на визначення напрямів розвитку держави; по-четверте, необхідністю визначення актуальних пропозицій по вдосконаленню адміністративно-правового регулювання та впливу цифровізації державної політики як новітнього тренду розвитку інформаційного суспільства та сучасної держави.

З огляду на приналежність категорії «цифрова політика» до системи науки адміністративного права, варто відзначити наукові результати, що формують джерельну основу даного дослідження, таких учених, як В. Б. Авер'янов, А. І. Берлач, Ю. П. Битяк, М. Ю. Віхляєв, І. С. Гриценко, О. О. Губанов, Т. О. Коломосьць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Є. В. Курінний, Т. О. Мацелик, Р. С. Мельник, О. І. Остапенко, С. П. Петков, О. С. Проневич, А. А. Пухтецька, В. Ю. Чернишова, В. К. Шкарупа та інші, наукові праці яких присвячені проблематиці предмета адміністративного права, місця державної та публічної політики в його межах, а також питанням обсягу публічних інтересів як головної детермінанти галузевої приналежності. Питанню формуванню предмета цифрової політики та її меж в сучасній правовій державі, проблематиці визначення базових соціально-правових категорій, пов'язаних із цифровою політикою, впровадженню інноваційних технологій у суспільне життя, розвитку електронного урядування та електронної демократії присвячували власні наукові роботи такі учені, як О. А. Баранов, В. Ю. Биков, Т. М. Краснопольська, С. О. Криниця, І. М. Милосердна, М. М. Міхровська, О. В. Островий, О. Г. Радзієвська, Н. П. Рябоконь, Л. Я. Самоїленко, В. В. Семенець, О. О. Скорик, О. В. Соснін, Н. О. Стеблина, О. М. Чудак, М. Г. Хаустова та інші.

Незважаючи на багатоманітність наукових підходів та наявний масив наукових джерел, які присвячені дослідженню формування та реалізації

державної політики, розвитку процесів цифровізації сучасної України, впровадженню нових технологічних рішень в управлінські процеси, на сьогодні відсутнє комплексне наукове дослідження адміністративно-правових аспектів розвитку цифрової політики держави, що й зумовлює актуальність тематики даного дослідження та вказує на потребу в такому науковому аналізі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. За своєю спрямованістю та змістом тема дисертаційного дослідження відповідає положенням та вимогам Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (ст. 3), Концепції адміністративної реформи України, затвердженої Указом Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98, Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 травня 2025 р. № 464-р.), Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, законів України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про захист персональних даних», «Про електронні документи та електронний документообіг» тощо. Підготовка дисертаційного дослідження здійснювалась відповідно до операційної цілі цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30.09.2019 № 722/2019, п. 1.2–1.3, 1.8 розділу I Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, схваленої постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12–21.

Дисертацію виконано в межах планової теми науково-дослідної роботи кафедри.

Внесок здобувача полягає у виявленні нових підходів до формування та реалізації цифрової політики України в умовах сучасних змін.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, полягає в тому, що дане дослідження є одним із перших комплексних досліджень теоретичних та прикладних основ адміністративно-правового регулювання формування та реалізації цифрової політики держави з урахуванням сучасних викликів, а наукові узагальнення і висновки в результаті проведеного дослідження є актуальними та вагомими для сучасної науки адміністративного права, зокрема:

у перше:

– запропоновано до ознак цифрової політики сучасної держави відносити: публічність, що означає основне призначення такої політики у контексті «обслуговування» інтересів приватних суб'єктів, опосередковуванні інтересів не лише держави, а й інших учасників суспільних відносин; упорядкованість, законодавча визначеність, тобто наявність нормативної основи

та визначеного кола учасників суспільних відносин, діяльність яких направлена на досягнення конкретних результатів; кількісні та якісні вираження очікувань впровадження цифрової політики, які відображені у стратегічних, програмних документах суб'єктів владних повноважень; обов'язковість врахування контексту та цілей, очікуваних результатів соціогуманітарної та економічної, інформаційної політик; розмежування технічної та концептуальної складових державної політики; обумовленість розвитком світового порядку, що робить її елементом глобалізаційного процесу, особливості якого необхідно враховувати при формуванні внутрішньої політики держав;

- в результаті аналізу нормативних та наукових підходів до тлумачення адміністративно-правового регулювання цифрової політики держави запропоновано цифровізацію державної політики розуміти як напрямок державної політики; як використання технологічних та сучасних процесів у формуванні та реалізації державної політики; як сукупність інструментів та механізмів впровадження цифровізаційних процесів в публічне управління та адміністрування, що впливає на обсяг розуміння адміністративно-правового забезпечення цифрової політики держави;

- розкрито сутність цифровізації державної політики як її наряду та процесу впровадження цифровізаційних процесів за умов наявності створеної цифрової інфраструктури, належного рівня цифрових знань публічних суб'єктів, наявності цифрового простору та цифрових інструментів тощо;

удосконалено:

- концептуальне розуміння змісту дефініції цифрової політики, що дало можливість сформулювати наступне категоріальне та правове її значення як цілеспрямованої діяльності суб'єктів публічної влади, громадянського суспільства, представників бізнесу та інших учасників (коло яких не є чітко визначеним) по створенню умов, визначення напрямів, цілей, завдань, інструментів та механізмів цифровізації з урахуванням стану розвитку держави та суспільства для задоволення потреб усіх учасників суспільних відносин;

- системне розуміння інституційної основи реалізації державної політики у сфері цифровізації, яка включає суб'єктів формування та реалізації такої державної політики, до яких слід відносити: органи державної влади; органи місцевого самоврядування; посадових і службових осіб органів публічної влади та інших суб'єктів, яким надані окремі делеговані повноваження, що узгоджується з концепцією формування публічної влади;

- комплексний науковий адміністративно-правовий підхід розуміння та ролі ознак глобальної (міжнародної) цифрової політики у контексті її впливу на внутрішню цифрову політику держави, а саме: посилення ролі міжнародних організацій як суб'єктів узгодженої волі зацікавлених учасників таких організацій; відсутність чітко визначеного нормативного механізму на початкових стадіях формування основних напрямів розвитку цифрової політики, що завершується формалізацією намірів взаємодії та визначення ключових ролей учасників конвенційним шляхом або шляхом багатосторонніх угод; високий ступінь залежності міжнародної цифрової політики від розвитку національних (внутрішньодержавних) процесів, політичної кон'юнктури, рівня соціального та

економічного благополуччя населення держав-учасників міжнародних цифрових відносин; посилення ролі неурядових організацій у питаннях регулювання тих аспектів, які не мають належного нормативного забезпечення;

- пропозиції наукового розуміння світового геополітичного порядку, що залишається розділеним на політики демократичного типу та політики авторитарного типу, а також переважання розвитку концепції цифрового суверенітету та цифрової незалежності у зв'язку із загальним рівнем недовіри між країнами та неможливістю побудови єдиного глобального цифрового простору;

набули подальшого розвитку:

- обґрунтування необхідності нормативного визначення стратегічних цілей та завдань цифрової політики України на наступні десятиліття з урахуванням впровадження нових інноваційних технологій (зокрема штучного інтелекту) та недопущення кіберзагроз;

- наукові обґрунтування підходу впровадження цифрових рішень у публічну політику України з урахуванням вимог євроінтеграційного курсу та критеріями збереження власної ідентичності та безпеки; формування регулятивної нормативної системи; поступової адаптація до вимог ЄС та встановлення чітких правил підпорядкування та звітування з метою уникнення нанесення шкоди державним інтересам; дотримання вимог кібербезпеки через встановлення зовнішніх інституційних зв'язків у сфері кіберзахисту, моніторингу кіберсистем та формування надійного кадрового резерву у даній сфері.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані в таких напрямках:

- *у науково-дослідній сфері* – в межах подальших наукових досліджень та розробок теорії адміністративного права та інформаційного права, зокрема у частині врахування напрацювань дисертаційного дослідження при написанні навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій, монографій;

- *у навчальному процесі* – при формуванні змісту навчальних програм, при викладанні навчальних дисциплін усього масиву адміністративного права та інформаційного права (зокрема, дисциплін «Адміністративне право», «Інформаційне право», «Публічне управління та адміністрування» тощо);

- *у правотворенні* – для формування пропозицій до законодавства щодо нових програмних векторів розвитку цифрової політики України в сучасному світі;

- *у правозастосовній сфері* – у практичній діяльності суб'єктів формування та реалізації цифрової політики держави в умовах сучасних світових викликів;

- *у правовиховній роботі* – для підвищення рівня усвідомлення членами суспільства ролі цифрової трансформації та цифрового розвитку.

Для досягнення визначеної у роботі мети, формуванні та отриманні об'єктивних, достовірних висновків та повних, всебічних науково-обґрунтованих результатів дослідження, при підготовці дисертаційної роботи

було використано комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів наукового пізнання. Слід зазначити наступні загальнонаукові методи та прийоми: метод узагальнення, метод синтезу, метод системного аналізу, історичний метод, діалектичний метод, логіко-семантичний метод, методи індукції та дедукції, системно-структурний метод тощо. Серед спеціально-юридичних методів варто виокремити метод документального аналізу, метод правового порівняння, формально-юридичний метод, метод правової аналогії. Зокрема, діалектичний метод дозволив визначити теоретичні підходи до розуміння цифрової політики як напряду розвитку сучасної держави (підрозділ 1.1). Історичний метод було застосовано при дослідженні генези формування поняття «цифрова політика» та власне інноваційних напрямів розвитку держави (підрозділ 1.2). Метод узагальнення та метод індукції було використано для дослідження впливу наслідків глобальної цифровізації на сучасну цифрову політику України (підрозділ 1.3), а також з'ясування місця цифрової політики у міжнародному державно-правовому просторі (підрозділ 3.1). Системно-структурний метод, метод синтезу та формально-юридичний метод було використано при дослідженні нормативного забезпечення адміністративно-правового регулювання цифрової політики (підрозділ 2.1) та інституційного забезпечення адміністративно-правового регулювання цифрової політики, а саме – при дослідженні суб'єктів публічного адміністрування як учасників відносин формування цифрової політики (підрозділ 2.2, підрозділ 2.3). Логіко-семантичний метод було використано у процесі формування авторських підходів до визначення ключових понять (розділ 1, розділ 3). Метод правової аналогії та узагальнення було застосовано у процесі виявлення впливу стану міжнародної політики та відносин на формування світової цифрової політики (підрозділ 3.1). Метод документального аналізу було застосовано при дослідженні стандартів та практики Європейського Союзу у питанні розвитку та формування цифрової політики (підрозділ 3.2), а метод правового порівняння, дедукції – при формуванні перспективних напрямів впровадження досвіду країн Європейського Союзу у ході вдосконалення цифрової політики України (підрозділ 3.3).

Нормативну основу дослідження складають Конституція України, міжнародні договори та угоди, які ратифікувала Україна, документи основних інституцій Європейського Союзу, закони України, акти Президента України, акти Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, підзаконні акти інших органів державної влади.

З метою проведення глибокого аналізу досліджуваної проблематики з урахуванням багатокомпонентності відносин, відсутності сталої нормативної бази регулювання досліджуваних відносин, що формують предмет дослідження, при підготовці роботи було використано також науково-аналітичні та науково-публіцистичні матеріали.

Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі (точність, логічність, лаконічність, зрозумілість, зв'язаність, цілісність, завершеність).

3. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації.

В яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Терела М. А. Цифрова політика держави: сутнісні характеристики, еволюція та чинники формування. *Moderní aspekty vědy* : LVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2025. S. 139–152. DOI: <https://doi.org/10.52058/58-2025>.
2. Терела М. А. Теоретичний аналіз поняття «цифрова держава» в сучасному розумінні. *Держава та регіони. Серія Право*. 2024. № 4 (86). С. 514–519. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.82>.
3. Терела М. А. Цифрові рішення у діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 901–906. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.130>.
4. Терела М. А. Роль електронного урядування у розвитку цифрової політики держави. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 12 (30). С. 684–698. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12\(30\)-684-698](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12(30)-684-698).
5. Терела М. А. Кабінет Міністрів України як центральний суб'єкт формування та реалізації державної цифрової політики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 12. С. 704–707. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/165>.
6. Терела М. А. Електронне урядування і цифровий простір: напрямки розвитку в Україні. *Право та державне управління*. 2025. № 1. С. 340–345. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.1.47>.
7. Терела М. А. Е-демократія як складова цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 10. С. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15254765>.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Терела М. А. Потреба у цифровізації державної політики як умова розвитку сучасної держави. *Proceedings of the international scientific conference “Advances in law: the view of domestic and foreign scholars”*, Riga, the Republic of Latvia, October 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 309–312. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-79>.
9. Терела М. А. Цифрова політика держави та «цифровізація»: компаративний аналіз категорій. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 5–7 грудня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 418–421. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-112>.
10. Терела М. А. Загальні засади цифрового розвитку адміністративних послуг в Україні. *Proceedings of the international scientific conference “Theoretical foundations of law, public management and practice of their application”*, Riga, the Republic of Latvia, December 25–26, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 137–141. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-32>.

11. Терела М. А. Ознаки адміністративно-правового регулювання цифрової політики держави. *Proceedings of the international scientific conference “The latest law developments”*, Wloclawek, Republic of Poland, April 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 387–390. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-90>.

12. Терела М. А. Цифрова політика держави як каталізатор сталого розвитку та розумного урядування. *Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки, м. Київ, 15 травня 2025 р.* Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. С. 172–175.

Повнота опублікування результатів дисертації засвідчується таблицею 1.

Таблиця 1 – Повнота опублікування результатів дисертації

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
Наукові фахові видання України			
1.	Кабінет Міністрів України як центральний суб'єкт формування та реалізації державної цифрової політики	<i>Юридичний науковий електронний журнал</i> . 2024. № 12. С. 704–707.	п. 2.2 п. 2.3
2.	Теоретичний аналіз поняття «цифрова держава» в сучасному розумінні	<i>Держава та регіони. Серія Право</i> . 2024. № 4(86). С. 514–519.	п. 1.1
3.	Електронне урядування і цифровий простір: напрямки розвитку в Україні	<i>Право та державне управління</i> . 2025. № 1. С. 340–345.	п. 1.2 п. 3.3
4.	Цифрові рішення у діяльності органів місцевого самоврядування в Україні	<i>Право і суспільство</i> . 2024. № 5. С. 901–906.	п. 2.1
5.	Е-демократія як складова цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект	<i>Український політико-правовий дискурс</i> . 2025. № 10. С. 1–17.	п. 1.1 п. 1.2
6.	Роль електронного урядування у розвитку цифрової політики	<i>Актуальні питання у сучасній науці</i> . 2024. № 12 (30). С. 684–	п. 1.2

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
	держави	698.	
Колективна монографія			
7.	Цифрова політика держави: сутнісні характеристики, еволюція та чинники формування	<i>Moderní aspekty vědy : LVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2025. S. 139–152.</i>	п. 1.1 п. 1.3

ВИСНОВОК

Ознайомившись із дисертацією Терели Максима Анатолійовича «Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект» та науковими публікаціями, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги підсумки фахового семінару, вважаємо, що:

1. Дисертація Терели Максима Анатолійовича «Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект» є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне та практичне значення, а отже, свідчить про істотний особистий внесок здобувача у розвиток правової науки.

2. Дисертація Терели Максима Анатолійовича «Розвиток цифрової політики держави: адміністративно-правовий аспект» може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») у разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

професор кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету,
доктор юридичних наук, професор

Євген КУРІННИЙ

Рецензент:

доцент кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету,
доктор філософії (PhD) у галузі права

Марина ТИТАРЕНКО